

Υπόθεση C-767/23 [Remling]ⁱ

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

13 Δεκεμβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Raad van State (Κάτω Χώρες)

Ημερομηνία της διατάξεως του αιτούντος δικαστηρίου:

13 Δεκεμβρίου 2023

Εκκαλών:

A. M.

Εφεσίβλητος:

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Έφεση κατά αποφάσεως του Rechtbank (πρωτοδικείου, Κάτω Χώρες) με την οποία απορρίφθηκε προσφυγή αλλοδαπού, στηριζόμενη στο άρθρο 20 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΣΛΕΕ), με αντικείμενο παράγωγο δικαίωμα παραμονής, και με την οποία το Rechtbank δεν αποφάνθηκε επί του αιτήματος του αλλοδαπού για υποβολή αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, ιδίως της έκτασης της υποχρέωσης αιτιολόγησης, όταν προβλέπεται εξαίρεση, αναγνωρισμένη βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου, από την υποχρέωση προδικαστικής παραπομπής για εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα.

ⁱ Στην υπό κρίση υπόθεση έχει δοθεί πλασματική ονομασία η οποία δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα διαδίκου.

Προδικαστικά ερωτήματα

Έχει το άρθρο 267, τρίτο εδάφιο, της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την έννοια ότι οι ως άνω διατάξεις αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση, όπως αυτή του άρθρου 91, παράγραφος 2, του Vreemdelingenwet 2000 (νόμου του 2000 περί αλλοδαπών), δυνάμει της οποίας το Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (τμήμα διοικητικών διαφορών του Συμβουλίου της Επικρατείας, Κάτω Χώρες), ως εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα, δύναται, με συνοπτική αιτιολογία και χωρίς να προσδιορίζει ποια εξαίρεση συντρέχει από τις τρεις που αίρουν την υποχρέωση προδικαστικής παραπομπής, να επιλύει ζήτημα που ανακύπτει σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, ενδεχομένως σε συνδυασμό με ρητό αίτημα για υποβολή αιτήσεως προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης και του διεθνούς δικαίου

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, άρθρο 6

Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 267

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), άρθρα 47 και 52

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (στο εξής: ΕΣΔΑ), άρθρο 6

Σχετική νομολογία του Δικαστηρίου

Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1982, Cilfit κ.λπ., 283/81, EU:C:1982:335

Απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2012, Trade Agency, C-619/10, EU:C:2012:531

Απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, Ferreira da Silva e Brito κ.λπ., C-160/14, EU:C:2015:565

Απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2015, X και Van Dijk, C-72/14 και C-197/14, EU:C:2015:564

Απόφαση της 15ης Μαρτίου 2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209 (στο εξής: απόφαση Aquino)

Απόφαση της 10ης Μαΐου 2017, Chavez-Vilchez κ.λπ., C-133/15, EU:C:2017:354 (στο εξής: απόφαση Chavez-Vilchez)

Απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2019, A.K. κ.λπ. (ανεξαρτησία του πειθαρχικού τμήματος του Sąd Najwyższy), C-585/18, EU:C:2019:982

Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Consorzio Italian Management και Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799 (στο εξής: απόφαση Consorzio)

Απόφαση της 29ης Ιουνίου 2023, International Protection Appeals Tribunal κ.λπ. (βομβιστική επίθεση στο Πακιστάν), C-756/21, EU:C:2023:523

Προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Richard de la Tour στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid και X (αυτεπάγγελτος έλεγχος προσωρινής κράτησης), C-704/20 και C-39/21, EU:C:2022:489

Σχετική νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2014, Hansen κατά Νορβηγίας, CE:ECHR:2014:1002JUD001531909 (στο εξής: απόφαση Hansen)

Απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, Baydar κατά Κάτω Χωρών, CE:ECHR:2018:0424JUD005538514 (στο εξής: απόφαση Baydar)

Απόφαση της 11ης Απριλίου 2019, Harisch κατά Γερμανίας, CE:ECHR:2019:0411JUD005005316 (στο εξής: απόφαση Harisch)

Απόφαση της 24ης Μαρτίου 2022, Zayidov κατά Αζερμπαϊτζάν (αριθ. 2), CE:ECHR:2022:0324JUD000538610 (στο εξής: απόφαση Zayidov)

Απόφαση της 30ής Ιουνίου 2022, Rusishvili κατά Γεωργίας, CE:ECHR:2022:0630JUD001526913 (στο εξής: απόφαση Rusishvili)

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Vreemdelingenwet 2000 (νόμος του 2000 περί αλλοδαπών, στο εξής: Vw 2000), άρθρο 9, παράγραφος 1, άρθρο 83c, παράγραφος 1, άρθρο 84 και άρθρο 91, παράγραφος 2

Algemene wet bestuursrecht (γενικός νόμος διοικητικού δικαίου, στο εξής: Awb), άρθρα 8:10, 8:104 και 8:105

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της δίκης

- 1 Με απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 2019, ο Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Υφυπουργός Δικαιοσύνης και Ασφάλειας, Κάτω Χώρες) απέρριψε αίτηση του A. M. για έκδοση εγγράφου κατά την έννοια του άρθρου 9,

παράγραφος 1, του Vw 2000 από το οποίο προκύπτει η νόμιμη διαμονή του ως πολίτη της Ένωσης. Η προσφυγή που άσκησε ο Α. Μ. κατά της ανωτέρω απόφασης απορρίφθηκε από το Rechtbank ως αβάσιμη με απόφαση της 5ης Μαρτίου 2021. Ο Α. Μ. άσκησε έφεση κατά της τελευταίας αποφάσεως.

- 2 Ο Α. Μ. επικαλείται παράγωγο δικαίωμα διαμονής βάσει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, όπως αυτό έχει αναγνωριστεί από το Δικαστήριο με την απόφαση, μεταξύ άλλων, Chavez-Vilchez. Ο Α. Μ. υποστηρίζει ότι το Rechtbank εσφαλμένως παρέλειψε να αποφανθεί επί των προβληθέντων ισχυρισμών του ότι το τελευταίο όφειλε να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως ενώπιον του Δικαστηρίου λόγω της αντικρουόμενης εθνικής νομολογίας όσον αφορά το βάρος απόδειξης σχετικά με το εν λόγω δικαίωμα διαμονής. Ζητεί, λοιπόν, από το Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (τμήμα διοικητικών διαφορών του Συμβουλίου της Επικρατείας, Κάτω Χώρες, στο εξής: Afdeling) την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων ενώπιον του Δικαστηρίου. Το Afdeling εκτιμά ότι ισχύει εξαίρεση από την υποχρέωση προδικαστικής παραπομπής (acte éclairé-διασαφηνισμένη πράξη), διότι η απάντηση στο ερώτημα του Α. Μ. σχετικά με την ερμηνεία του εφαρμοστέου δικαίου της Ένωσης προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, ακόμη και αν φαίνεται ότι άλλα εθνικά δικαστήρια διατυπώνουν διαφορετική ερμηνευτική προσέγγιση. Επιθυμεί να αποφανθεί επί της υπό κρίση υπόθεσης εκδίδοντας απόφαση με συνοπτική αιτιολογία βάσει του άρθρου 91, παράγραφος 2, του Vw 2000, χωρίς να αιτιολογήσει στο σκεπτικό της απόφασης για ποιον λόγο δεν υποβάλλει στο Δικαστήριο ερωτήματα προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 3 Κατά την άποψη του Α. Μ., η πρόθεση του Afdeling να εκδώσει απόφαση με συνοπτική αιτιολογία δεν συνάδει με το δίκαιο της Ένωσης. Ειδικότερα, το Afdeling οφείλει, σύμφωνα με το σκεπτικό της αποφάσεως Consorzio, σκέψη 51, να αιτιολογήσει για ποιον λόγο δεν υποχρεούται να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και να αναφέρει ποια εξαίρεση συντρέχει από τις τρεις που έχουν αναγνωριστεί βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου (acte clair-σαφής πράξη, acte éclairé-διασαφηνισμένη πράξη, αλυσιτέλεια του ερωτήματος για την επίλυση της ένδικης διαφοράς). Συναφώς, ο Α. Μ. υπογραμμίζει τη σημασία που έχει η διαφάνεια της νομικής επιχειρηματολογίας όσον αφορά την άρνηση υποβολής προδικαστικών ερωτημάτων και τον κίνδυνο εσφαλμένης ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης ο οποίος επαυξάνεται με την ανεπαρκή αιτιολογία για την ως άνω άρνηση.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της αποφάσεως περί παραπομπής

- 4 Κατά κανόνα, το εθνικό δικαστήριο του οποίου οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα οφείλει να αιτιολογεί για ποιον λόγο δεν υποχρεούται σε υποβολή ερωτήματος ενώπιον του Δικαστηρίου για την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης. Αυτό προκύπτει από την απόφαση Consorzio, σκέψη 51. Ο Ολλανδός νομοθέτης

έχει χορηγήσει στο Afdeling τη δυνατότητα, σε ορισμένες περιπτώσεις, να αποφαίνεται με συνοπτική αιτιολογία επί υποθέσεων δικαίου των αλλοδαπών που εκκρεμούν ενώπιόν του. Οσάκις εκδίδει απόφαση με συνοπτική αιτιολογία, το Afdeling περιορίζει το σκεπτικό της αποφάσεώς του στην απόρριψη της έφεσης, χωρίς αυτό να διευκρινίζεται περαιτέρω. Ως εκ τούτου, δεν δίνεται απάντηση ούτε σε ζήτημα ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που έχει τεθεί από διάδικο μέρος και, συνεπώς, δεν αναφέρεται ο λόγος για τον οποίον το Afdeling δεν κάνει δεκτό τυχόν αίτημα για την υποβολή ερωτημάτων ενώπιον του Δικαστηρίου προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

- 5 Το Afdeling εκτιμά ότι η πρακτική της συνοπτικής αιτιολογίας που εφαρμόζει στις υποθέσεις που άπτονται του δικαίου των αλλοδαπών ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις αιτιολογήσεως που θεσπίζει το δίκαιο της Ένωσης και πληροί τις προϋποθέσεις δίκαιης δίκης κατά την έννοια της ΕΣΔΑ. Ωστόσο, λόγω της αποφάσεως Consorzio, σκέψη 51, διακρίνει ότι υπάρχει περιθώριο αμφιβολίας. Συγκεκριμένα, το σκεπτικό του Δικαστηρίου στην εν λόγω απόφαση επιδέχεται διαφορετικές ερμηνείες. Κατόπιν τούτου, το Afdeling διερωτάται εάν, ακόμη και όταν εκδίδει απόφαση με συνοπτική αιτιολογία, οφείλει σύμφωνα με το άρθρο 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη να αιτιολογήσει για ποιον λόγο δεν υποβάλλει ερωτήματα ενώπιον του Δικαστηρίου προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως.

Η εκ του νόμου προβλεπόμενη δυνατότητα συνοπτικής αιτιολογίας· Ιστορικό και πλαίσιο

- 6 Το άρθρο 91, παράγραφος 2, του Vw 2000 παρέχει στο Afdeling τη δυνατότητα, χωρίς περαιτέρω αιτιολογία μάλιστα, να περιορίζει το σκεπτικό της αποφάσεώς του στο ότι οι λόγοι έφεσης κατά της αποφάσεως του Rechtbank δεν μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα την ακύρωση αυτής. Το γεγονός ότι το Afdeling εκδίδει απόφαση με συνοπτική αιτιολογία δεν σημαίνει απαραίτητως ότι αυτό συμφωνεί με την αιτιολογία στο σκεπτικό της αποφάσεως του Rechtbank, αλλά, μάλλον, ότι συμφωνεί με το διατακτικό της εν λόγω αποφάσεως. Τούτο σημαίνει ότι το Afdeling, στηριζόμενο σε άλλους λόγους, μπορεί να καταλήξει στο ίδιο συμπέρασμα. Συνεπώς, η πρώτη προϋπόθεση για την έκδοση αποφάσεως με συνοπτική αιτιολογία συνίσταται στο ότι η έφεση είναι αβάσιμη και η απόφαση του Rechtbank δεν ακυρώνεται. Επιπλέον, το Afdeling κάνει χρήση αυτής της δυνατότητας μόνον όταν δεν πρόκειται για ζητήματα τα οποία χρήζουν γενικευμένης επίλυσης, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομοιομορφία και η εξέλιξη του δικαίου ή η παροχή έννομης προστασίας. Αυτή είναι η δεύτερη προϋπόθεση.
- 7 Καταρχάς, το Afdeling επισημαίνει ότι κάθε κράτος μέλος λαμβάνει τις δικές του αποφάσεις για τη διασφάλιση της παροχής έννομης προστασίας, της εξέλιξης και της ασφάλειας του δικαίου καθώς και της εύρυθμης απονομής της δικαιοσύνης. Το δίκαιο της Ένωσης δεν καθιστά υποχρεωτική την παροχή δικαιώματος έφεσης ούτε επιβάλλει συγκεκριμένο τρόπο άσκησης του δικαιώματος αυτού, όταν λαμβάνεται σχετική απόφαση. Στις Κάτω Χώρες, με την έναρξη ισχύος του Vw

2000, ο νομοθέτης προβλέπει δικαίωμα έφεσης στις υποθέσεις δικαίου των αλλοδαπών με ελάχιστους περιορισμούς, όσον αφορά το παραδεκτό της, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα η απόφαση που εκδίδεται επί της εν λόγω έφεσης να έχει συνοπτική αιτιολογία. Από τότε, σε κάθε υπόθεση δικαίου των αλλοδαπών, κατά κανόνα, είναι δυνατή η άσκηση έφεσης (άρθρο 8:105 σε συνδυασμό με το άρθρο 8:104 του Awb).

- 8 Με την καθιέρωση της έφεσης στις υποθέσεις δικαίου των αλλοδαπών ενώπιον του Afdeling, ο νομοθέτης αποσκοπούσε στη διασφάλιση της ομοιομορφίας του δικαίου. Το Afdeling αποφαίνεται, μεν, επί της ουσίας κάθε παραδεκτής έφεσης, πλην, όμως, έχει την υποχρέωση να επικεντρώνεται σε ζητήματα τα οποία χρήζουν γενικευμένης επίλυσης, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομοιομορφία και η εξέλιξη του δικαίου ή η παροχή έννομης προστασίας. Η δε δυνατότητα έκδοσης αποφάσεων με συνοπτική αιτιολογία σε υποθέσεις στις οποίες τα ως άνω ζητήματα δεν είναι καθοριστικής σημασίας, εξασφαλίζει την ποιότητα και την εφαρμοσιμότητα αυτού του συστήματος.
- 9 Στο πλαίσιο του ιστορικού θέσπισης του Vw 2000, έχει επισημανθεί ότι αυτή η νέα διαδικασία συνεπαγόταν διεύρυνση της παροχής έννομης προστασίας προς τους αλλοδαπούς, διότι για πρώτη φορά εισήχθη η δυνατότητα άσκησης έφεσης στις υποθέσεις δικαίου των αλλοδαπών. Ταυτοχρόνως, δόθηκε η δυνατότητα στο Afdeling να επιλύει γρήγορα και αποτελεσματικά τον μεγάλο αριθμό των υποθέσεων που αναμένεται να εκδικάσει, διότι μπορεί να περιορίζεται σε συνοπτική αιτιολογία των αποφάσεών του, εφόσον δεν πρόκειται για ζητήματα τα οποία, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομοιομορφία και η εξέλιξη του δικαίου ή η παροχή έννομης προστασίας, χρήζουν γενικευμένης επίλυσης. Επομένως, αυτό το σύστημα, αφενός, ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του άρθρου 6 ΕΣΔΑ και, αφετέρου, παρέχει στο Afdeling τη δυνατότητα να ασκεί τα εκ του νόμου προβλεπόμενα καθήκοντά του και να διασφαλίζει προσηκόντως την ομοιομορφία του δικαίου. Ως εκ τούτου, η δυνατότητα του Afdeling να αποφαίνεται με συνοπτική αιτιολογία επί εφέσεως πρέπει να αξιολογηθεί σε συνδυασμό με τις εφέσεις εκείνες στις οποίες το εν λόγω δικαστήριο διατυπώνει πλήρη αιτιολογία στο σκεπτικό του.
- 10 Κατά τα τρία τελευταία έτη, από το 2020 έως το 2023, το Vreemdelingenkamer (τμήμα υποθέσεων δικαίου των αλλοδαπών) έχει εκδώσει κατά μέσο όρο ετησίως άνω των 3 800 αποφάσεων επί της ουσίας των σχετικών υποθέσεων. Επί του παρόντος, σε υποθέσεις δικαίου των αλλοδαπών, το Afdeling εφαρμόζει τη συνοπτική αιτιολογία περίπου στο 85 % των αποφάσεων. Δεδομένης της ιδιαίτερης σημασίας του δικαίου της Ένωσης για το δίκαιο των αλλοδαπών, στην καρ' έφεση δίκη συχνά προβάλλεται το αίτημα για την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων. Ενδέχεται να απαιτηθεί σχετικά πολύς χρόνος προκειμένου να αιτιολογηθεί για ποιον λόγο το Afdeling δεν είναι υποχρεωμένο να υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με τις πτυχές της ουσίας της υπόθεσης. Συγκεκριμένα, αυτού του είδους η αιτιολογία προϋποθέτει αιτιολόγηση προσαρμοσμένη στην ουσία της της υπόθεσης, επί τη βάση των ισχυρισμών που έχουν προβληθεί επί της διαδικασίας και επί των σχετικών πραγματικών

περιστατικών. Οσάκις το Afdeling εκτιμά ότι η απόφαση του Rechtbank πρέπει να επικυρωθεί καθώς και ότι κατά τα λοιπά δεν υφίστανται ζητήματα τα οποία χρήζουν γενικευμένης επίλυσης, προκειμένου να διασφαλιστεί η ομοιομορφία και η εξέλιξη του δικαίου ή η παροχή έννομης προστασίας, η δυνατότητα συνοπτικής αιτιολογίας του επιτρέπει στο πλαίσιο αυτό την ταχεία και αποτελεσματική εκδίκαση σημαντικού αριθμού εφέσεων.

- 11 Μεταξύ άλλων, στις δύο περιπτώσεις που παρατίθενται κατωτέρω το Afdeling κάνει χρήση της δυνατότητας συνοπτικής αιτιολογίας. Αφενός, αρκείται το Afdeling σε περιορισμένη αιτιολογία σε υποθέσεις στις οποίες τα διάδικα μέρη προσβάλλουν απόφαση του Rechtbank εδραζόμενη σε πάγια νομολογία του Afdeling, χωρίς να διευκρινίζουν τον λόγο για τον οποίον η ως άνω θέση του Rechtbank είναι μη νόμιμη ή εσφαλμένη ή δεν μπορεί πλέον να γίνει αποδεκτή υπό το φως των τρεχουσών εξελίξεων. Αφετέρου, το Afdeling παραθέτει συνοπτική αιτιολογία σε υποθέσεις στις οποίες οι αιτιάσεις που προβάλλουν οι διάδικοι είναι μεν δικαιολογημένες, πλην, όμως, το Afdeling κρίνει ότι αυτές δεν επαρκούν για να επιφέρουν ακύρωση της προσβαλλόμενης αποφάσεως, διότι το αποτέλεσμα θα ήταν το ίδιο ακόμη και αν η απόφαση του Rechtbank δεν είχε τις αναφερόμενες στο δικόγραφο της έφεσης πλημμέλειες. Πρόκειται λοιπόν, επί παραδείγματι, για αιτιάσεις είτε σχετικά με τη μη ορθή παράθεση λόγου έφεσης στο σκεπτικό της απόφασης ή τη μη σαφή απάντηση του Rechtbank επί ενός τέτοιου λόγου, είτε σχετικά με τη μη ευχερώς κατανοητή επιχειρηματολογία του Rechtbank, είτε σχετικά με τη μη ακριβή και πλήρη παράθεση των στοιχείων ταυτότητας του αλλοδαπού ή την παραληφθείσα ή μη ακριβή αναφορά των λόγων στους οποίους στηρίζεται η αίτηση χορήγησης ασύλου.
- 12 Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις, δεν συντρέχει κανένας λόγος ακύρωσης της αποφάσεως του Rechtbank και δεν τίθενται σημαντικά ερωτήματα σχετικά με την ομοιομορφία και την εξέλιξη του δικαίου ή την παροχή έννομης προστασίας και, κατά συνέπεια, δεν ανακύπτουν νομικά ζητήματα που καθιστούν αναγκαία την υποβολή αίτησης προδικαστικής αποφάσεως. Από τη στιγμή που ανακύπτουν ζητήματα ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης, τα οποία είναι κρίσιμα για την επίλυση της ένδικης διαφοράς και δεν εμπίπτουν στις λοιπές εξαιρέσεις της «acte clair» ή της «acte éclairé», το Afdeling δεν έχει τη δυνατότητα να εκδώσει απόφαση με συνοπτική αιτιολογία.
- 13 Η συνοπτική αιτιολογία στην απόφαση του Afdeling δεν θίγει το δικαίωμα του ενδιαφερόμενου αλλοδαπού στην παροχή έννομης προστασίας. Συγκεκριμένα, το Rechtbank, ως πρωτοβάθμιο δικαστήριο, επιλαμβάνεται διεξοδικά επί της ουσίας κάθε υπόθεσης που άπτεται του δικαίου των αλλοδαπών. Εξάλλου, το Rechtbank εκδίδει πάντοτε απόφαση πλήρως αιτιολογημένη· στον πρώτο βαθμό δεν προβλέπεται έκδοση αποφάσεως με συνοπτική αιτιολογία. Ακόμη και στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας ενώπιον του Afdeling, το δικαίωμα του αλλοδαπού στην παροχή έννομης προστασίας είναι εξασφαλισμένο. Σε κάθε περίπτωση, η απόφαση του Afdeling που επικυρώνει απόφαση του Rechtbank στηρίζεται πάντοτε σε πλήρη επί της ουσίας έλεγχο της έφεσης, ακόμη και όταν αυτός δεν αναλύεται στη συνοπτική αιτιολογία της αποφάσεως. Οι δικαστές που

αναλαμβάνουν την εκδίκαση της υπόθεσης, στο πλαίσιο της εξέτασης του δικογράφου της έφεσης, λαμβάνουν υπόψη, εφόσον τούτο είναι απαραίτητο, τη σχετική αντίκρουση του αντιδίκου, την απόφαση του Rechtbank και τη δικογραφία της υπόθεσης μαζί με τα υποβληθέντα ενώπιον του Rechtbank σχετικά έγγραφα καθώς και αυτά που κατατέθηκαν κατά τη διοικητική διαδικασία. Έχουν στη διάθεσή τους τον πλήρη φάκελο μαζί με όλα τα σχετικά έγγραφα της κρινόμενης υπόθεσης. Εάν το Afdeling καταλήξει ότι η έκδοση απόφασης με συνοπτική αιτιολογία δεν είναι δυνατή, εκδίδεται απόφαση πλήρως αιτιολογημένη.

Άρθρο 47 του Χάρτη και άρθρο 6 της ΕΣΔΑ

- 14 Το άρθρο 47, πρώτο και δεύτερο εδάφιο του Χάρτη, αναγνωρίζει το δικαίωμα κάθε προσώπου σε δίκαιη δίκη και σε αποτελεσματική ένδικη προσφυγή. Από το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη, προκύπτει ότι το άρθρο 47 του Χάρτη έχει τουλάχιστον την ίδια έννοια και το ίδιο περιεχόμενο με το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ. Το δικαίωμα για δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται στην ως άνω διάταξη, περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα σε επαρκώς αιτιολογημένη απόφαση από την οποία προκύπτει ότι το δικαστήριο έχει πράγματι λάβει υπόψη τους λόγους της προσφυγής των διαδίκων (απόφαση Zayidov, σκέψη 91). Ωστόσο, τούτο δεν σημαίνει ότι το δικαστήριο οφείλει να υπεισέρχεται σε κάθε λόγο που προβάλλεται με το ένδικο μέσο. Το ΕΔΔΑ λαμβάνει επίσης υπόψη τον ρόλο του επιληφθέντος δικαστηρίου, όπως ως δευτεροβάθμιο δικαστήριο ή στο πλαίσιο νομοθετικής ρύθμισης για τη διαδικασία εξέτασης προσφυγών βάσει της οποίας το ανώτατο εθνικό δικαστήριο πρέπει να επιτρέψει την άσκηση ενδίκου μέσου (αποφάσεις Urteile Rusishvili, σκέψεις 74 και 75, και Hansen, σκέψεις 73 και 74).
- 15 Σε αυτό το πλαίσιο της γενικής υποχρέωσης αιτιολόγησης, το ΕΔΔΑ εξέτασε το σκεπτικό αποφάσεως που απέρριψε αίτημα για την υποβολή ερωτημάτων ενώπιον του Δικαστηρίου προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως. Εξ αυτού προκύπτει ότι (α) το δικαστήριο που δικάζει σε τελευταίο βαθμό οφείλει να αιτιολογεί βάσει ποιας εκ των τριών εξαιρέσεων αρνείται την προδικαστική παραπομπή, αλλά ότι (β), εφόσον το δικαστήριο έχει εκ του νόμου τη δυνατότητα να αποφαινεται επί της υποθέσεως χωρίς παράθεση περαιτέρω αιτιολογίας, η επακόλουθη απόφαση σχετικά με το αίτημα υποβολής προδικαστικών ερωτημάτων αποτελεί μέρος της συνολικής απόφασης επί της υπόθεσης και δεν είναι απαραίτητη η ειδική αιτιολόγησή της και, για τον λόγο αυτόν, δεν υποβάλλεται αίτηση προδικαστικής αποφάσεως. Σε αυτό το συμπέρασμα καταλήγει το Afdeling με βάση τις αποφάσεις Baydar και Harisch. Στην απόφαση Baydar, το ΕΔΔΑ έκανε δεκτό ότι η συνοπτική αιτιολογία εμπεριέχει την κρίση ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικό αποτέλεσμα. Το ΕΔΔΑ εκτιμά ότι, υπό τις περιστάσεις που παρατίθενται στην εν λόγω υπόθεση, η κατά τον ανωτέρω τρόπο αντιμετώπιση του αιτήματος για υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων, δεν αντίκειται στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ.

- 16 Η ανωτέρω περιγραφόμενη στη σκέψη 13 διαδικασία διασφαλίζει ότι το Afdeling εξετάζει επιμελώς τα ζητήματα δικαίου της Ένωσης που ανακύπτουν καθώς και τυχόν αίτημα για υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων και, εφόσον κριθεί αναγκαίο, εκδίδει απόφαση περί παραπομπής. Συνεπώς, πληρούνται οι προϋποθέσεις της δίκαιης δίκης. Το Afdeling εκτιμά ότι η δυνατότητα που του παρέχει ο νόμος για την έκδοση αποφάσεων με συνοπτική αιτιολογία δεν αντιβαίνει στη γενική υποχρέωση αιτιολόγησης που απορρέει από το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη και από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Σύμφωνα με την προκαταρκτική του εκτίμηση, η δυνατότητα αιτιολογίας σε συνοπτική μορφή στις περιπτώσεις που ζητείται η υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων, συνάδει και με τη νομολογία επί του άρθρου 47 του Χάρτη.

Άρθρο 267 ΣΛΕΕ

- 17 Επίσης, το Afdeling θέτει το ερώτημα κατά πόσον η συνοπτική αιτιολογία που εφαρμόζει επί του παρόντος συνάδει και με το άρθρο 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη, όταν έχει ζητηθεί η υποβολή αίτησης για έκδοση προδικαστικής απόφασης. Το Afdeling διερωτάται εάν στην περίπτωση αυτή πρέπει να αιτιολογήσει πιο εμπεριστατωμένα για ποιον λόγο δεν υποχρεούται να υποβάλει αίτηση προδικαστικής απόφασης, ιδίως εάν πρέπει να αναφέρει ποια εξαίρεση της υποχρέωσης προδικαστικής παραπομπής συντρέχει και για ποιους λόγους. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο, στη σκέψη 51 της απόφασης Consorzio, έχει επισημάνει ότι «από το σκεπτικό της απόφασης του [δικαστηρίου] πρέπει να προκύπτει είτε ότι το ανακύψαν ζήτημα του δικαίου της Ένωσης δεν ασκεί επιρροή για την επίλυση της διαφοράς είτε ότι η ερμηνεία της επίμαχης διάταξης του δικαίου της Ένωσης βασίζεται στη νομολογία του Δικαστηρίου, είτε ότι, ελλείψει τέτοιας νομολογίας, η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης παρίσταται τόσο προφανής για το εθνικό δικαστήριο τελευταίου βαθμού δικαιοδοσίας ώστε να μην καταλείπει περιθώριο εύλογης αμφιβολίας.»
- 18 Το Afdeling αντιλαμβάνεται τις ανωτέρω επισημάνσεις υπό την έννοια ότι η συνοπτική αιτιολογία συνάδει με αυτές, καθόσον αιτιολογία αυτού του είδους υποδηλώνει ότι δεν υφίσταται υποχρέωση προδικαστικής παραπομπής για οποιονδήποτε εκ των λόγων που αναφέρονται στην ανωτέρω σκέψη. Εντούτοις, από κάποιες άλλες γλωσσικές αποδόσεις της απόφασης, θα μπορούσε να συναχθεί ότι στην αιτιολογία πρέπει να αναφέρεται ποια εξαίρεση εφαρμόζεται στην απόφαση. Επί παραδείγματι, στην ιταλική γλωσσική εκδοχή, αναγράφεται «deve far emergere o che» ενώ στην γαλλική «doivent faire apparaître soit que.» Στην αγγλική μετάφραση αναγράφεται ότι η αιτιολογία «must show either [...], or.» Η διατύπωση «either/or» μπορεί να εκληφθεί με την έννοια «ή/και», όπου παραμένει ανοικτό ποια εξαίρεση ισχύει. Σε κάθε περίπτωση, μπορεί να εκληφθεί υπό την έννοια ότι πρέπει να καθίσταται σαφές ποια εκ των τριών εξαιρέσεων ισχύει.
- 19 Από την απόφαση με συνοπτική επί της ουσίας αιτιολογία δεν προκύπτει ποια εκ των τριών εξαιρέσεων από την υποχρέωση προδικαστικής παραπομπής συντρέχει. Τούτο δεν ισχύει στην περίπτωση απόρριψης λόγω απαραδέκτου, όπως στην

απόφαση Aquino. Σε αυτήν την υπόθεση, το Δικαστήριο απεφάνθη ότι το δικαστήριο τελευταίου βαθμού μπορεί να μην υποβάλει προδικαστικό ερώτημα, όταν απορρίπτει ένδικο μέσο για λόγους απαραδέκτου οι οποίοι άπτονται της διαδικασίας ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου, εφόσον δεν παραβιάζει τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας. Τούτο διότι για την επίλυση της ένδικης διαφοράς δεν είναι απαραίτητη η υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων για την επίλυση διαφορών σε υποθέσεις οι οποίες απορρίπτονται λόγω απαραδέκτου και, ως εκ τούτου, δεν εξετάζονται επί της ουσίας. Επομένως, από την απόρριψη λόγω απαραδέκτου συνάγεται ποια εκ των τριών εξαιρέσεων από την υποχρέωση προδικαστικής παραπομπής συντρέχει.

Προκαταρκτική εκτίμηση του Afdeling

- 20 Το Afdeling εκτιμά ότι η αναφερόμενη στην απόφαση Consorzio, σκέψη 51, ειδική υποχρέωση αιτιολογίας επίσης δεν ισχύει, όταν η έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας με συνοπτική αιτιολογία προϋποθέτει τη συνδρομή εξαίρεσης από την υποχρέωση προδικαστικής παραπομπής. Όσον αφορά το ανωτέρω ζήτημα, κρίνει ότι καθοριστική σημασία έχει το γεγονός ότι τα δικαστήρια των κρατών μελών αποφασίζουν εκ των προτέρων ποιες υποθέσεις εξετάζονται επί της ουσίας, επιλέγοντας μεταξύ της απόρριψης δυνάμει νομοθετικής ρύθμισης περί αποκλεισμού ενδίκων μέσων και της απόρριψης δυνάμει της αυστηρότερης εφαρμογής δικονομικών κανόνων επί του παραδεκτού των ενδίκων μέσων. Όταν οι εθνικοί νομοθέτες επιλέγουν τέτοιου είδους περιορισμούς, η απόφαση για τη μη εκδίκαση ασκηθέντος ένδικου μέσου δεν προϋποθέτει την παράθεση από πλευράς του δικαστηρίου ειδικής αιτιολογίας όσον αφορά τον λόγο για τον οποίον, παρά την υποβολή σχετικού αιτήματος, δεν υποβάλλονται προδικαστικά ερωτήματα (πρβλ. συναφώς και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα της αίτησης προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση C-144/23, υποβληθέν από το Vrhovno sodišče [Ανώτατο Δικαστήριο, Σλοβενία]). Ο σκοπός και το αποτέλεσμα της συνοπτικής αιτιολογίας στις αποφάσεις του Afdeling προσομοιάζουν με απόρριψη λόγω απαραδέκτου ή με απόρριψη δυνάμει νομοθετικής ρύθμισης περί αποκλεισμού ενδίκων μέσων.
- 21 Το Afdeling κάνει δεκτό ότι η έκταση της υποχρέωσης αιτιολόγησης στην απόφαση Consorzio, σκέψη 51, δεν είναι εκ των προτέρων τόσο σημαντική ώστε εξ αυτού και μόνο του λόγου να αιτηθεί διάδικος την υποβολή ερωτημάτων προς έκδοση προδικαστικής αποφάσεως. Το αιτούν δικαστήριο διακρίνει ανακολουθία στο να πρέπει εξ ορισμού η έφεση με την οποία ζητείται η προδικαστική παραπομπή να έχει διεξοδικότερη αιτιολογία από εκείνη στην οποία δεν υπάρχει αντίστοιχο αίτημα. Εξάλλου, η δικονομική δυνατότητα της έκδοσης αποφάσεως με συνοπτική αιτιολογία δεν καθιστά την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει το δίκαιο της Ένωσης ούτε πρακτικά αδύνατη ούτε υπέρμετρα δυσχερή. Άλλωστε, η ύπαρξη συνοπτικής αιτιολογίας υποδηλώνει ότι αυτά τα δικαιώματα δεν θίγονται.